

स्थानीय बाली परियोजना*

जुंगू, दोलखा

परिचय

नेपाल एक पर्वतीय देश हो । विश्वमा रहेका यस्ता देशहरू जलवायु परिवर्तनजस्ता हावापानीमा आउने विभिन्न परिवर्तनको उच्च जोखिममा छन् । यसैको परिणामस्वरूप बाली उत्पादनमा विभिन्न असरहरू पर्नाका साथै महत्त्वपूर्ण कृषि जैविक विविधताहरू लोपोन्मुख अवस्थामा छन् । बदलिँदो वातावरणीय अवस्थामासँग जुध्न स्थानीय जातहरू र तिनमा भएका गुणहरू (जस्तै: सुक्खा तथा, रोगकिरा सहने)

महत्त्वपूर्ण हुन्छन् । वातावरण अनुसारका जातहरू विकासका लागि पनि स्थानीय कृषि जैविक विविधताको अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ भने यी बालीमा भएको विविधता नेपालका लागि मात्र नभई विश्वकै लागि महत्त्वपूर्ण विविधतामा पर्दछ । हालसम्मको तथ्याङ्कलाई हेर्ने हो भने यस्ता उच्च पर्वतीय क्षेत्रका बालीहरूको प्रवर्द्धनका लागि त्यति धेरै अनुसन्धान गरिएको पाइँदैन ।

तसर्थ सन् २०१३ देखि विश्व वातावरणीय सहजता (GEF) मार्फत संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय वातावरणीय कार्यक्रम (UNEP) को आर्थिक सहयोगमा नेपालका हुम्ला, जुम्ला, लमजुङ र दोलखा गरी चार जिल्लाहरूमा वातावरणीय अवस्थासँग अनुकूल रहने जात र प्रविधिको विकासका लागि अनुसन्धानमूलक परियोजना 'स्थानीय बाली परियोजना' को सुरुवात भएको छ । बायोभर्सिटी इन्टरनेशनल, कृषि विभाग (DoA) र यसअन्तर्गत सञ्चालित जिल्लाका कृषि कार्यालयहरू, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (NARC) अन्तर्गत राष्ट्रिय कृषि आनुवंशिक स्रोत केन्द्र (Genebank), जिल्लाहरूमा सञ्चालित अनुसन्धान केन्द्र/कार्यक्रमहरू र जैविक विविधता, अनुसन्धान तथा विकासका लागि स्थानीय पहल (ली-बर्ड) यस परियोजनाका साभेदार सङ्घसंस्थाहरू हुन् ।

लक्ष्य

नेपालका उच्च पहाडी क्षेत्रहरूको वातावरणीय विविधता तथा विषम हावापानी, कृषिप्रणालीमा पाइने र खाद्यसुरक्षाको आधार मानिने विश्वभरिकै उच्च पहाडी क्षेत्रहरूको महत्त्वपूर्ण बालीहरूको जैविक विविधताको संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउने यस परियोजनाको लक्ष्य रहेको छ ।

उद्देश्य र लक्षित बालीहरू

नेपालका उच्च पहाडी कृषि उत्पादन प्रणालीमा कृषि जैविक विविधताको संरक्षण तथा प्रयोगलाई मूल प्रवाहीकरण गरी त्यस क्षेत्रको पर्यावरणीय समानुकूलन, पर्यावरणीय सेवा र लाभ तथा पहुँचको बाँडफाँडमा सुधार ल्याउनु यस परियोजनाको उद्देश्य रहेको छ ।

यस कार्यक्रममार्फत फापर (*Fagopyrum esculentum* / *F. tataricum*), चिसो सहनसवने धान (*Oryza sativa*), कोदो (*Eleusine coracana*), सिमी (*Phaseolus vulgaris*), लहुरे (*Amaranthus caudatus* / *A. hypochondrius*), उवा (*Hurdium vulgure var. nudum*), चिनो (*Panicum miliaceum*) र कागुनो (*Setaria italica*) का स्थानीय जातहरूमा अध्ययन अनुसन्धान गर्दै बीउ तथा यी बालीहरूको व्यवस्थापन र प्रशोधनका प्रविधिहरूमा सुलभ पहुँच पुऱ्याउनु पनि यस परियोजनाको मुख्य उद्देश्य हो ।

परियोजना स्थलको विवरण

दोलखा जिल्लाको गौरिशंकर गाउँपालिका वार्ड १ र २ (साबिकको जुंगू गा.वि.स.) मा यो परियोजना वि.स. २०७०/७१ देखि सञ्चालनमा रहेको छ । समुद्री सतहबाट १५० मि देखि ३००० मि सम्म फैलेको यस जुंगू गाउँको कुल क्षेत्रफल ३३ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । कुल क्षेत्रफल को ४० % जमिन खेतीयोग्य छ भने ६०% वनजङ्गलले ओगटेको छ । न्यूनतम ३ डिग्रीदेखि अधिकतम २२ डिग्री औसत तापक्रम हुने यस क्षेत्रमा औसत २००० मिलिमिटर वर्षा हुने गर्दछ परियोजनाको साइट/फिल्ड अफिस, जुंगू वडा नं. २ मा रहेको छ ।

लक्षित बालीको अवस्था

यस परियोजनाका ८ लक्षित बालीहरूमध्ये जुंगू दोलखामा चिनो र कागुनोबाहेक ६ ओटा बालीहरू पाइन्छन् । यी बालीहरूमध्ये कोदो सबैभन्दा बढी घरधुरी ९७% ले लगाउँछन् भने क्रमिक रूपमा सिमी ८१%, जौ ३८%, फापर ३६%, चिसो सहने धान १९%, लहुरे ११% र उवा ७% घरधुरीले लगाउने गरेका छन् । लहुरे बाली भने औपचारिक रूपमा खेती नभए पनि, खाली जमिन तथा मकै बारीमा आफैँ उम्रिने गरेको पाइन्छ । यसको उपयोग दाना भन्दा पनि सागका रूपमा बढी प्रायोग गरेको पाइन्छ ।

नेपालको कृषि तथ्याङ्क सन् २०११ ले पनि यी बालीहरूको विशेष गरी कोदो, जौ/उवा, फापरको खेती क्षेत्रफल सन् २००१ को तथ्याङ्कभन्दा क्रमशः १९%, ३५%, ४०% घटेको देखाउँछ । यी बालीहरूको खेती घट्दै जानामा परम्परागत खेतीप्रणाली, यी बालीको कुटानी, पिसानी गाह्रो हुनु, काम गर्ने युवा जनशक्ति विदेसिनु, खाने बानीमा परिवर्तन भई यी बालीको प्रयोग घट्दै जानु केही मुख्य कारण हुन् । यी बालीहरूको महत्त्व हुँदाहुँदै पनि जनचेतनाको अभाव, प्रविधी र गुणस्तरीय बीउमा कम पहुँचका कारणले पनि यी बालीको प्रवर्द्धन हुन सकेको छैन । त्यसैले यस्ता स्थानीय बालीको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि परियोजनाले विभिन्न कार्यक्रम गर्दै आएको छ । विशेष गरी यी बालीका स्थानीय कृषि

जैविक विविधता कृषक पाठशालामा छलफल गरिदै

कोदो चुट्ने र फल्ने मेशिन समुदायलाई हस्तान्तरण गरिदै

जैविक विविधताको संरक्षणका साथसाथै खेतीमा देखिने समस्यासमाधानका प्रविधिको विकास, सामुदायिक बीउ बैंकमार्फत गुणस्तरीय बीउको उपलब्धता बढाउने, तथा यी बालीलाई बजारसँग जोडी कृषक समूहले आर्थिक लाभ लिने वातावरण बनाउनु रहेको छ । यी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने क्रममा कृषक समूहको क्षमता अभिवृद्धि र कृषकको आवाजलाई विभिन्न फोरममा लैजानु पनि रहेको छ । परियोजनाले अहिलेसम्म सम्पन्न गरेका कार्य र पछिका योजनाका बारेमा विस्तृत रूपमा तलका हरफमा प्रस्तुत गरिएको छ :

मुख्य क्रियाकलापहरू

१. प्रजनन र प्रविधिमा विविधतायुक्त समाधानका उपायहरूलाई एकीकृत गर्ने प्रक्रियाहरूलाई मूल प्रवाहीकरण गर्ने;

यस उद्देश्यअन्तर्गत विभिन्न अनुसन्धानमूलक कार्यक्रम/कृषि परीक्षण, लक्षित बालीको कृषि विविधता तथा ज्ञान अभिलेखीकरणजस्ता क्रियाकलाप गरिँदै आइएको छ । जैविक विविधता प्रदर्शनी स्थल र उत्पादन कृषि परीक्षणमार्फत लक्षित बालीका स्थानीय जातहरूको परीक्षण सम्पन्न भइसकेको छ । परियोजनाको सुरुवातमा समूह छलफल र जैविक विविधता प्रदर्शनी मेलामार्फत स्थानीय जातको डाटा तथा बीउ सङ्कलन र पासपोर्ट डाटा भरिने कार्य गरियो । वि.सं. २०७१ को घरधुरी सर्वेक्षणको तथ्याङ्क अनुसार जुंगूमा धानका १६ जातहरू र तीमध्ये २ चिसो सहन सक्ने जात, कोदो १२, सिमी ११, लट्टे ३, फापर २ र उवाका १ वटा स्थानीय जात पाइए । यी बालीका जातीय परीक्षणहरू १६०० देखि १९०० मिटरको

उचाइमा राखिएका थिए । पहिलो वर्ष चारैवटा अनुसन्धान क्षेत्रबाट सङ्कलित स्थानीय जात तथा नार्क जीन बैंकमा सङ्कलित जातहरूका चारैवटा अनुसन्धान क्षेत्रमा विविधता ब्लक राखी आवश्यक तथ्याङ्क जस्तै, जातको चारित्रिक र रोगकिरा सहने गुणको अध्ययन गर्ने काम सम्पन्न गरियो भने दोस्रो वर्ष उत्पादन परीक्षण राखियो । यसै परीक्षणको आधारमा उपयुक्त जातहरू छनोट गरी अगाडि बढाइएको छ । यसमा कृषकहरूको सक्रिय संलग्नता रहेको छ ।

परीक्षणहरूको नतिजाले, चिसो सहने धान र उवाका उन्मोचित केहि जातहरूबाहेक लक्षित बालीका स्थानीय जात नै राम्रा रहेको नतिजा प्राप्त भएको छ । साथसाथै परीक्षणमा राम्रा देखिएका जातहरूको बीउ उत्पादनकार्य कृषकहरूको संलग्नतामा अघि बढाइएको छ । साथै परीक्षणबाट पहिचान भएका उपयुक्त जातहरूलाई प्रवर्धन गर्नका लागि परियोजनामार्फत कृषक समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरी राष्ट्रिय तहमा दर्ता वा सिफारिस गर्ने कार्यक्रम रहेको छ । (नोट: लक्षित बालीको स्थानीय जैविक विविधता, कृषि परीक्षण र बीउ उत्पादनको विवरण तलको तालिकामा हेर्न सकिन्छ ।)

कृषि परीक्षणबाहेक कृषकहरूमा सुलभ बीउको पहुँच बढाउनका निम्ति हावापानी सुहाउँदा अन्य जातहरू जस्तै चिसो सहने धान, उवा र फापरका बीउहरू आई.आर.डी.का रूपमा वितरण गरिएको छ । कोदो चुट्ने र फल्ने समस्या समाधानका लागि बीजुलीबाट चल्ने कोदो चुट्ने र फल्ने मेशिन कृषक समुदायमा उपलब्ध गराएर सहयोग गरिएको छ, जुन समय र श्रमको बचतमा निकै उपयोगी प्रमाणित भएको छ ।

२. वर्तमान अवस्थामा रहेको बीउ उत्पादन प्रणालीको अध्ययन गरी बीउको गुणस्तर र उपलब्धतामा सुधार ल्याउने;

परियोजनाले घरधुरी सर्वेक्षण र लक्षित वर्गीय छल-फलमार्फत लक्षित बालीहरूको बीउप्रणालीको अध्ययन गरिसकेको छ । परम्परागत ज्ञान र अनुभवका आधारमा सञ्चालित अनौपचारिक बीउ प्रणालीमा निर्भर कृषिप्रणालीमा औपचारिक बीउ प्रणालीको प्रयोग निकै कम पाइयो । बीउ प्रणालीलाई मजबुत एवं स्वस्थ बनाउन दुई प्रणालीका बीच सम्बन्धको विकास गर्नुपर्ने देखिन्छ र जसको सुस्वात भइसकेको छ ।

बाली, बीउ र त्यसको परम्परागत ज्ञानको संरक्षण, प्रवर्द्धन र कृषकहरू माभ गुणस्तरीय बीउको सुलभ उपलब्धताका लागि सामुदायिक बीउ बैंकको अवधारणालाई प्रयोगमा ल्याइएको छ । स्थानीय सामुदायिक संस्था हिमचुली बहुउद्देश्यीय सहकारीसँगको सहकार्यमा सामुदायिक बीउ बैंक सञ्चालन कार्यको सुस्वात भइसकेको छ । सुस्वाती वर्षमा भौतिक र संस्थागत संरचना विकासका साथै सामुदायिक बीउ बैंकको महत्त्व, यसको सञ्चालन र ब्यबस्थापनमा क्षमता अभिवृद्धिमा ध्यान दिइएको छ । यसै सिलसिलामा २०७३ सालमा नवलपरासीको, अर्घौलीमा सामुदायिक बीउ बैंक व्यवस्थापन तालिम र कृषक भ्रमण र व्यवसायिक योजना तर्जुमा तालिम सम्पन्न गरियो । आगामी दिनमा पनि आवश्यक तालिम र सहयोग निरन्तर रहनेछ ।

सामुदायिक बीउ बैंक सफल रूपमा सञ्चालनका लागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवाला निकायसँगको समन्वय र सहकार्य जरुरी छ र त्यसका लागि सामुदायिक बीउ बैंक सञ्चालक समिति, साभेदार, सहकारी र सम्बन्धित कृषकहरूलाई सहयोग र सहजीकरण गरिदै आइएको छ ।

सामुदायिक बीउ बैंकमार्फत २०७४/७५ मा बीजवृद्धि गरिने बाली र तिनका जातहरू

क्र. सं.	बाली	जात सङ्ख्या	क्र. सं.	बाली	जात सङ्ख्या
१	लट्टे	३	६	धान	७ (५)
२	कोदो	९ (१)	७	फापर	२
३	सिमी	२	८	डल्ले फर्सी	१
४	उवा	२ (१)	९	गहत	२
५	जौ	१	१०	हरियो काँक्रो	१

नोट: सानो कोष्ट भित्रको सङ्ख्याले उन्मोचित जात सङ्ख्या बताउछ ।

३. कृषि जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापनका लागि भएका नीतिनियमहरूको अध्ययन गरी आवश्यकतानुसार नीतिगत छलफल तथा बहस-पैरवी गर्ने ;

कृषि जैविक विविधता संरक्षणमा विद्यमान नीतिनियमहरूको अध्ययनबिश्लेषण गरी संरक्षक कृषक एवं समुदायको भूमिकाको पहिचान र आनुवांशिक स्रोतमा पहुँच र लाभको बाँडफाँड प्रक्रियासबन्धी अध्ययनका लागि विभिन्न पहल हुँदै आएका छन् । जस्तै कृषकहरूलाई नीतिनियमहरूको अध्ययन विश्लेषण र उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि राष्ट्रिय स्तरका तालिम, गोष्ठी तथा भ्रमण कार्यक्रममा सहभागी गराउने रहेको छ । यसमा विशेष गरी कृषि जैविक विविधताको पहुँच र दिगो व्यवस्थापनमा कृषक अधिकारको सुनिश्चताका लागि बन्ने राष्ट्रिय नीतिनियम तर्जुमा गर्ने प्रक्रियामा कृषकहरूलाई सहभागी गराई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गराउने यस परियोजनामार्फत् गरिने मुख्य पहल हो ।

कृषि जैविक विविधता पाठशाला

परियोजनाले सञ्चालन गरेका विभिन्न कार्यक्रम मध्ये कृषि जैविक विविधता पाठशाला एक हो । कृषि जैविक विविधतासम्बन्धी कृषकहरूमा रहेको परम्परागत ज्ञानको महत्त्व बुझी त्यसको आदानप्रदान गर्ने र कृषिसम्बन्धी सूचना तथा प्रविधिहरूमा सहज पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यले पाठशाला सञ्चालन भइरहेको छ । यो अगुवा, इच्छुक र लगनशील कृषकहरूको खुल्ला स्थानीय समूह हो । स्थानीय स्तरमा कृषक तथा कृषि प्राविधिकहरूका बीच कृषि जैविक विविधताका विषयहरूमा छलफल, अभ्यास र सूचनाको आदानप्रदान हुने थलो हो यो ।

यस पाठशालामा कृषिका विविध विषयहरू जस्तै: खेतीप्रविधि, बीउ उत्पादन र व्यवस्थापन, रोगकिरा व्यवस्थापन, कृषिप्रणालीमा जैविक विविधताको महत्त्व आदिका बारेमा औपचारिक तथा अनौपचारिक रूपमा ज्ञान तथा सीपहरू आदानप्रदान हुने गर्दछन् । यसमा सामूहिक छलफल, स्थलगत भ्रमण, तालिम तथा सिकाइसमेत हुने गर्दछ । छलफलको प्रकृति हेरी आवश्यकता अनुसार परियोजनाका तर्फबाट वा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको समन्वयमा दक्ष प्राविधिकहरू उपलब्ध गराई आवश्यक परामर्श दिने गरिन्छ ।

परियोजनाले काम गर्ने तौरतरिका

परियोजनाको सुरुवाती दिन देखि नै कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने क्रममा स्थानीय र जिल्ला तहमा सरोकारवाला सरकारी निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्दै आएको छ । स्थानीय स्तरमा सर्वमान्य निर्णय गर्न तथा सल्लाहसुझाउका लागि १३ सदस्यीय व्यवस्थापन समितिको गठन गरिएको छ । त्यसै गरी जिल्लास्तरमा, जिल्ला कृषि विकाश कार्यालयअन्तर्गतको जिल्ला कृषि विकाश समितिमार्फत समन्वयको काम गरिदै आइएको छ । जिल्लास्तरमा सरोकारवालाहरू बीच वार्षिक प्रगति तथा कार्ययोजनाहरू प्रस्तुत गर्ने देखिलिएर स्थानीय स्तरका विकास योजनामा पनि सहभागी हुँदै परियोजनाले काम गर्दै आएको छ । परियोजनाले अनुसन्धानका क्रियाकलापहरू परियोजनाकै कर्मचारीमार्फत सञ्चालन गर्दछ भने, सामाजिक विकास र परिचालनको काम स्थानीय संस्थाको सहयोग र समन्वयमा गर्ने गरेको छ । परियोजनाद्वारा सञ्चालन गरिएका असल अभ्यासहरूको निरन्तरता तथा सामुदायिक बीउ बैंकको स्थापना र सञ्चालनका लागि स्थानीय संस्था श्री हिमचुली बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि. सँगको सहकार्यमा कार्यहरू गरिदै आइएको छ । जिल्ला कृषि कार्यालयसँगको सहकार्य र परियोजनाको पहलमा सहकारीले सामुदायिक नर्सरी सञ्चालन, कृषि उपज सङ्कलन र बिक्री वितरण, साना सिँचाइ योजना, कोदो चुटने मेसिन र मिनी टिलरजस्ता औजारहरूको प्रयोग र प्रवर्धन गर्ने कार्यको थालनी गरेको छ ।

साथै कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा लैङ्गिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्राथमिकतामा राख्ने अभ्यास गरिँदै आइएको छ ।

परियोजनाको भावी योजना

परीक्षणबाट छनोट गरिएका जातहरूको बीउ उत्पादन गरी सुहाउँदो हावापानी भएका ठाउँहरूमा फैलाउने योजना रहेको छ । यस प्रक्रियामा परियोजनामा आबद्ध समुदाय र स्थानीय गाउँपालिका तथा अन्य सहयोगी निकायहरूमार्फत सामुदायिक बीउ बैंकलाई सक्षम र सुदृढीकरण गर्दै लगिनेछ । पहिचान भएका उपयुक्त जातहरूलाई प्रवर्धन गर्नका लागि परियोजनामार्फत कृषक समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरी राष्ट्रिय तहमा दर्ता वा सिफारिस गर्ने योजना रहेको छ । साथसाथै यी बालीहरूको प्रवर्धनका लागि यसको मूल्य श्रृङ्खलामा पनि काम गर्नुपर्ने भएकाले यस क्षेत्रमा पनि स्थानीय कृषक समूह/अगुवा संरक्षक कृषकहरूको सक्रियतामा काम सुरु गर्ने सोच परियोजनाले राखेको छ । यी कार्यहरूमा स्थानीय कृषक समूह/सहकारी, गाउँपालिका तथा जि.कृ.वि.का. सँग समन्वय तथा अन्य निकायहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।

परियोजनाका केही तथ्याङ्कहरू

कुल लाभान्वित घरधुरी

क्र सं	मुख्य कार्यक्रम	आव. २०७१/७२	आव. २०७२/७३	आव. २०७३/७४
१.	बीउ वितरण (आई.आर.डी.)	१८७ घरधुरी	२४० घरधुरी	४२६ घरधुरी
२.	कृषि जैविक विविधता पाठशाला	२३ व्यक्ति	२५ व्यक्ति	३० व्यक्ति
३.	कोदो चुटने मेसिन			३५ घरधुरी
४.	बीउ उत्पादन	१० घरधुरी	२० घरधुरी	३१ घरधुरी
५.	सामुदायिक बीउ बैंक व्यवस्थापन तालिम			७ व्यक्ति
६.	कृषक भ्रमण र व्यावसायिक योजना तर्जुमा तालिम			५ व्यक्ति
७.	लक्षित बालीहरूको स्वस्थ बीउ उत्पादन तालिम			१२ व्यक्ति
८.	लक्षित बालीहरूका खाद्य परिकार सम्बन्धी तालिम		४ व्यक्ति	

कृषि परीक्षण

पहिलो वर्ष २०७२ को जैविक विविधता प्रदर्शनी स्थल			
क्र. सं.	बाली	जात सङ्ख्या	नतिजा
१	चिसो सहने धान	६४	लेकाली १, लेकाली ३, चन्दननाथ ३, माछापुच्छ्रे ३ जातहरू राम्रा देखिएका ;
२	कोदो	४९	दोलखाकै लडीबडी, मुड्के, लम्जुङको लाला, NGRC 01427 जातहरू राम्रा देखिएका ;
३	कागुनो	२७	कुनै पनि जातको उत्पादन राम्रो नभएको ;
४	चिनो	२१	हुम्लाका केहीका जातले राम्रो गरे पनि यसको प्रयोग नहुने देखिएकाले अगाडि नलगिएको ;
५	उवा/करु	२०	सोलु उवा, Acc. 6327, NGRC 2327 जातहरू राम्रा पाइए ;
६	सिमी	४७	स्थानीय पहेँलो, खैरो, जुम्ला रातो, जुम्ला कालो र मालेजस्ता जातहरू राम्रा पाइए ;
७	फापर	३७	स्थानीय तीते र मीठे, NGRC 3755 जस्ता जातहरू राम्रा पाइए ।
पहिलो वर्ष २०७२ को मातृ परीक्षण			
१	लट्टे	१३	हरियो सागका लागि एक्सेसन नं २५४ छनोट गरी बीजवृद्धि र जात दर्ताको काम अघि बढाइएको छ ।
२	जौ	८	मुस्ताङ लोकल र स्थानीय टुँडे जातहरू राम्रा पाइए ।
दोस्रो वर्ष २०७३ को उत्पादन परीक्षण			
१	चिसो सहने धान	८	लेकाली १, लेकाली ३, माछापुच्छ्रे ३, कोबीज वृद्धिको काम अघि बढाइएको ;
२	कोदो	८	सैलुङ १, लाला र लडीबडी जातको बीज वृद्धिको काम अघि बढाइएको ;
३	फापर	८	स्थानीय तीते र NGRC 03727 जातको बीज वृद्धिको काम अघि बढाइएको ;
४	उवा/करु	८	सोलु उवा र NGRC 2327 जातको बीज वृद्धिको काम अघि बढाइएको ।

परीक्षणबाट छनोट भएका जातहरूको बीउ उत्पादन योजना (आ.व २०७४/७५)

बाली	जात सङ्ख्या	लक्षित परिमाण (के.जी.)	संलग्न घरधुरी सङ्ख्या
फापर	३	२६५	११
सिमी	६	१८५	१४
लट्टे	२	१०	परियोजना मार्फत
जौ	२	३५	२
उवा	३	५३०	२०
कोदो	४	५५०	२०
चिसो सहने धान	५	२३०	८

थप जानकारीका लागि सम्पर्क

फिल्ड अफिस:

स्थानीय बाली परियोजना, शाखा कार्यालय
गौरीशंकर गाउँपालिका-२ जुम्ला, दोलखा

सम्पर्क व्यक्ति:

निरन्जन पुडासैनी (कार्यक्रम अधिकृत, ली-बर्ड)

मोबाइल नं.: ९८४१३३९४९०

इमेल : niranjan.pudasaini@libird.org

वेब: www.himalayancrops.org

www.libird.org

प्रस्तोता : निरन्जन पुडासैनी, ली-बर्ड

फोटोहरू : ली-बर्ड फोटो बैंक

डिजाइन एवं प्रकाशन : ग्रीडनोभा

